

Az SZDSZ története 1988-tól

A Szabad Demokraták Szövetségének története nem írható, s nem is érthető meg anélkül, hogy a krónikás ne kezdje a párt históriáját a demokratikus ellenzék tevékenységével.

A demokratikus ellenzék

A Szabad Demokraták Szövetségének története nem írható, s nem is érthető meg anélkül, hogy a krónikás ne kezdje a párt históriáját a demokratikus ellenzék tevékenységével.

E kis létszámú mozgalom kezdetei a hetvenes évekig vezethetők vissza, sőt e csoportosulás egyes tagjai már az 1956-os forradalomban is kiemelkedő szerepet játszottak. Az államszocializmus demokratikus ellenzéke elsőként 1977-ben lépett ki az akkor még zárt és ellenőrzött nyilvánosság elé, amikor a csehszlovákiai Charta 77 vezetőinek bírósági tárgyalása miatt harmincnégy magyar értelmiségi kézjeggyel látott el egy tiltakozó levelet, amelyben szolidaritásukat fejezték ki a prágai mozgalom vezetőivel. Az aláírók mindegyike tudta, hogy mivel jár tettük egy emberi jogokat lábbal tipró államban: többen elvesztették állásukat, másokra fegyelmi vártak.

Beszélő

1981-ben látott - igaz, csak pislákoló - napvilágot a demokratikus ellenzék illegálisan terjesztett lapja: a Beszélő. E szamizdat folyóirat szerkesztői és szerzői között az SZDSZ számos jövőbeni meghatározó politikusa megtalálható volt: Kis János, Tamás Gáspár Miklós, Kőszeg Ferenc, Haraszi Miklós, Solt Ottília, Bauer Tamás vagy Pető Iván. A kalandos körülmények között terjesztett lap hamarosan a másként gondolkodó ellenzékiek legfontosabb fóruma lett.

Az állampárt válsága

A nyolcvanas években az antidemokratikus Kádár-rendszer egyre súlyosabb válságba került. 1985-ben az MSZMP XIII. kongresszusán ugyan a gazdaság dinamizálását, a lenini úton való továbblépést hirdették meg, ám Kádár záróbeszédében megfogalmazott gondolatok - „Ember, küzdj és bízva bízzál” - már jelezték, hogy a vezetés sem látja már az út végét. A gazdasági csőd, amelynek állandó jelzői a „begyűrűzés” és a „cserearányromlás” lettek, elkerülhetetlennek látszott. Magyarország külső nettó adósságállománya 1981 és 1988 között megduplázódott. S ahogy egyes elemzők fogalmaztak: először gulyás nincs, aztán Marx sem.

Monortól a Társadalmi Szerződésig

A rendszerváltásig azonban még hosszú volt az út. Az elszigetelt ellenzéki csoportok elsőként 1985 júniusában találkoztak Monoron, ahol Bauer Tamás és Kis János mellett Csoóri Sándor és Csurka István tartott előadást. A következő évben a hivatalos politika világán kívül már számos változás történt - megkezdődött a bankélet privatizációja, megjelent a reformközgazdászok javaslata a Fordulat és reform, koncertet tartott Budapesten a Queen együttes, s Formula 1-es „versenylovak” száguldottak a frissen megépített mogyoródi pályán -, ám a politikában alig mozdult valami, s a rendőrség a lánchídi csatában ismét megbotozta a március 15-ét ünnepelni szándékozó ellenzékieket. Aztán 1987 júliusában az MSZMP KB ülésén a vezetés végre beismerte a csődöt: az adósság és a költségvetési hiány rohamosan nő, a fogyasztás emelkedik. Ebben a helyzetben jelent meg a demokratikus ellenzék által a Beszélőben publikált tanulmány Társadalmi Szerződés címmel, amelynek első mondata - „Kádárnak mennie kell!” - jelezte, hogy a demokraták nem hajlandók az alantas alkukra.

Hálózat

1988 márciusában azonban Kádár csupán a televízióban „ment”, ahol határozottan kijelentette, hogy az ország nincs válságban. A gazdasági problémákról folytatott viták, a hatalom represszív megnyilvánulásai arra ösztönöztek néhány ellenzéki közgazdászt, szociológust, történészt és más értelmiségit, hogy létrehozzák a „Hálózatnak” nevezett szervezetet. Az 1988. május 1-én megalakult Szabad Kezdeményezések Hálózata azzal a céllal jött létre, hogy elősegítse a különböző független csoportok közötti információcserét, politikai alternatívákat dolgozzon ki. A Hági sörözőben kétszázán írták alá az alapító okiratot, s megválasztották a szervezet 50 tagú Ideiglenes Koordinációs Tanácsát.

Az SZDSZ születése és a rendszerváltás

SZDSZ

1988. november 13-án a Jurta Színházban a Hálózat 1100 tagja folytatott vitát arról, hogy vajon párttá alakuljon-e a szervezet. 1998-an az átalakulás mellett tették le a voksukat létrehozva a Szabad Demokraták Szövetségét. A gyűlés elfogadta a párt alapkrédóját tartalmazó Elvi Nyilatkozatot, valamint megválasztotta a párt kilenc ügyvivőjét. Az Elvi Nyilatkozat szerint az SZDSZ a szabadság és a szolidaritás pártja. A szabad demokraták - akik Széchenyi István, Kossuth Lajos, Eötvös József, Jászi Oszkár, Kéthly Anna, Bibó István, Szabó Zoltán Nagy Imre és Donáth Ferenc szellemi örökösének tartják magukat - liberális politikát folytatnak; független, demokratikus és jóléti államot akarnak.

Az első küldöttgyűlés

Az SZDSZ 1989. március 13-án, illetve április 6-án tartotta meg első közgyűlését. A Corvin moziban elfogadták a Rendszerváltás programja című, később „kék könyvként” ismert szabad demokrata programot. A párt képviselőiben pedig - nagy visszhangot kiváltva - Magyar Bálint, Konrád György és Pető Iván volt az esti Napzárta című műsor vendége a televízióban.

Kerekasztal

1989. március 23-án megalakult az Ellenzéki Kerekasztal, majd június 13-án az Országház Vadásztermében elkezdte működését a háromoldalú Nemzeti Kerekasztal, ahol az átmenet sarkalatos törvényjavaslatairól folytattak az ellenzéki pártok tanácskozást az MSZMP képviselőivel. Politikai elemzők szerint az SZDSZ - amelynek képviselőiben Magyar Bálint, Tölgyessy Péter és Mécs Imre vett leggyakrabban részt a tárgyalásokon - az ellenzék „motorjának” bizonyult. Szeptember 18-án azonban - amikor az ország már megérte Nagy Imre és Kádár János temetését, valamint a keletnémetek „kiengedését” - az SZDSZ és a Fidesz nem írta alá a tárgyalásokat lezáró megállapodást, mert nem értettek egyet azzal, hogy a köztársaság elnökét az első szabad voksolás előtt, közvetlenül válasszák meg. Az SZDSZ attól félt, hogy ebben az esetben félmegoldásokkal születik meg az oly régóta várt demokratikus Magyarország, hiszen valószínűleg az MSZMP szerezhette volna meg öt esztendőre ezt a tisztséget.

Aláírásgyűjtés

Az aláírás megtagadása - amely a tárgyalások eredményességét nem veszélyeztette - kockázatos politikai tett volt. Szeptember 23-án az SZDSZ Országos Tanácsa úgy döntött, hogy népszavazást kezdeményeznek négy témában, amelyek közül valódi tétje a köztársasági elnök megválasztásának módjáról feltett kérdésnek volt. Az ún.

négyigenes népszavazási kampány eredménye vagy eredményessége - s ezt már ekkor is sokan látták - akár el is dönthette a párt sorsát. Lengyel László politológus 1989 novemberében például még arról írt, hogy az SZDSZ a legerősebb párt lesz a választások után: de nem az országgyűlésben, hanem azon kívül. Hamar bebizonyosodott azonban, hogy jól számoltak az SZDSZ vezetői: október közepén már 140 ezer aláírás gyűlt össze, majd három nap elteltével már több mint 200 ezer.

A második küldöttgyűlés

A „nagy offenzíva” közepette, s már a köztársaság kikiáltása után, 1989. október 27-29-én tartották a szabaddemokraták újabb küldöttgyűlésüket Budapesten, ahol tizenegy tagú ügyvivői testületet választottak: Demszky Gábor, Haraszti Miklós, Kis János, Kőszeg Ferenc, Magyar Bálint, Mécs Imre, Pető Iván, Rajk László, Szabó Miklós, Tamás Gáspár Miklós és Tölgyessy Péter.

A négyigenes népszavazás

1989. november 26-án a négyigenes népszavazás az SZDSZ politikáját igazolta. Az MDF bojkottra felhívó magatartása ellenére a szavazópolgárok 58,03%-a (4,5 millió polgár) mondott véleményt, s a legfontosabb kérdésben, a köztársasági elnök választásának módjában 50,07% osztotta az SZDSZ álláspontját. A másik három kérdésre (kivonuljanak-e a pártszervezetek a munkahelyekről; elszámoljon-e az MSZMP a vagyonával; feloszlassák-e a munkásőrséget) a választók 95%-a igennel válaszolt.

Az első szabad választások

Az 1990-es választások

1990. március 25-e és április 8-a történelmi dátumok Magyarország és az SZDSZ történetében egyaránt. Az e két napon megtartott első szabad választásokon a szabad demokratákra a választópolgárok 21.39 százaléka szavazott (1 millió 50 ezer 799 polgár), s az SZDSZ a 386 fős törvényhozásban 92 mandátumot szerzett (23,83%). A második legnagyobb pártként az SZDSZ lett az ellenzék vezető ereje.

Rendszerellenzékéből kormányellenzékbe

1990. február 23-án az SZDSZ Kis Jánost megbízott elnökének választotta, majd a választások után, április 21-22-én a Nemzeti Sportcsarnokban tartott kétnapos rendkívüli küldöttgyűlésén a megbízott jelző kikerült a választásokon egyébként nem induló, így az Országgyűlésben be sem kerülő Kis János elnöki megnevezéséből. Az áprilisi rendkívüli küldöttgyűlés Kis János elnökké választása mellett kijelölte az SZDSZ ellenzéki szerepét, amelynek lényegét a „rendszerellenzékéből a kormányellenzékbe” szlogen jól érzékelteti. „Nem a kormány megbuktatása a célunk, bízunk abban, hogy stabil kormányunk lesz, amely - ha nem is az SZDSZ elképzelései szerint - mégiscsak a demokrácia és a jólét irányába kormányozza az országot” (Pető Iván). Az április 29-én megkötött MDF-SZDSZ-paktum értelmében - amely biztosította a kormányzáshoz szükséges stabilitást - a párt adta az ország köztársasági elnökét: Göncz Árpádot, aki korábban az SZDSZ Ügyvivői Testülete tagja volt, 1990. augusztus 3-án öt évre kapta meg az államfői megbízatást.. Az ország legnépszerűbb politikusának bizonyult köztársasági elnököt az Országgyűlés 1995-ben újraválasztotta.

Önkormányzati választások

Az 1990 októberi önkormányzati választások tovább erősítették a párt helyzetét: a választásokon az SZDSZ érte el a legjobb eredményt, Budapest első szabadon választott polgármesterének pedig a demokratikus ellenzék működésében is aktív szerepet vállaló Demszky Gábort választották a polgárok. Az önkormányzatok többségében tehát szabaddemokrata vezetés alakult, s a helyi politikában sok tehetséges liberális politikus kapott bizonyítási lehetőséget.

Taxisbloká

1990 októbere azonban nem csak az első szabad helyi választások miatt szerepel az évkönyvekben. Egyrészt ekkor Tölgyessy Péter helyett Pető Iván vette át az SZDSZ-frakció vezetését, másrészt ebben a hónapban robbant ki a fiatal magyar demokrácia első komoly válsága: a taxisbloká. „Ezt az eseményt még most is, mint az SZDSZ által szervezett összeesküvést, forradalmat idézik fel” - nyilatkozta később Pető Iván,

holott a szabad demokraták végig a válság békés megoldása mellett érveltek. A válság napjaiban a párt nyilatkozatában a kormány alkalmatlanságát hangsúlyozta, majd a blokádnak felszámolását követően így értékelték az Országgyűlésben a történeteket: „Most már talán valamennyien egyetérthetünk abban, hogy Magyarországon a múlt héten nem valamiféle benzinárzás zajlott le, hanem nyílt politikai válság. A szabad demokraták nagy megkönnyebbüléssel vették tudomásul, hogy az események kimenetele végül is a tárgyalóasztalnál dőlt el. (...) Az SZDSZ a Parlamentben kisebbségi párt. Nem vagyunk abban a helyzetben, hogy mi mondjuk meg, milyen összetételű kormányunk legyen. Mi csak annyit állapíthatunk meg: ahhoz, hogy Magyarország újabb politikai megrázkódtatások nélkül valósítsa meg gazdaságának kiegyensúlyozását, olyan kormányra van szüksége, amelynek a nép elhiszi, hogy amit tesz, még ha fájdalmas is, okvetlenül meg kell tennie, és hogy nem titkolja el, ha fájdalmat okozó lépésekre kényszerül.” (Pető Iván)

1990-1994

Küldöttgyűlés

A taxisblokádnak után november végén, illetve december elején tartották a szabad demokraták újabb küldöttgyűlésüket Szombathelyen. A küldöttek itt ismét bizalmat szavaztak Kis János pártelnöknek, s megválasztották az ügyvivői testületet. A küldöttgyűlés második fordulójára 1991. február 16-17-én került sor a budapesti Építők Székházban.

Tölgyessy Péter a párt elnöke

1991 nyarán éledni látszottak az SZDSZ belső vitái. Az október óta háttérbe vonult Tölgyessy Péter több nyilatkozatában is a párt válságáról beszélt, s ezt az Országos Tanács június 8-i ülésén is felvetette. Október 2-án aztán az SZDSZ elnöke, Kis János bejelentette, hogy nem kíván indulni a következő hónapban esedékes elnökválasztáson. Megkezdődött az elnökségért folyó harc, amely elemzők szerint a magyar politikatörténetben páratlanul nyílt, amerikai stílusú, közel két hónapos kampányt jelentett. Tölgyessy Péter mellett a régi vezetés által támogatott Dornbach Alajos és Mécs Imre fogadta el a jelölést. Pető Iván a november 8-i Népszabadságban a kívülállók számára szokatlan bejelentést tett: Tölgyessy győzelme esetén lemond a frakcióvezetői posztról. 1991. november 23-án a Vasas Fáy utcai sportcsarnokában tartott küldöttgyűlésen a 895 szavazatból Tölgyessy 528, Dornbach 339, míg Mécs 28 voksot kapott. Pető Iván „helyben” bejelentette lemondását, s Eörsi Mátyás, Hack Péter, Haraszi Miklós, Rajk László, Soós-Károly Attila, Szent-Iványi István, Tamás Gáspár Miklós és Wekler Ferenc társaságában már nem is jelöltette magát az így teljesen kicserélődött ügyvivői testületbe.

Platformok

Tölgyessy Péter megválasztását és Pető Iván lemondását követően az SZDSZ-en belül két platform alakult, döntően a belső ellenzék tagjainak részvételével: a Hack Péter és Tamás Gáspár Miklós nevével fémjelzett Liberális Konzervatív Unió és a Magyar Bálint, Szabó Miklós, Pető Iván által támogatott Szabadelvű Kör. 1992. december 2-án választották meg Pető utódját, s a frakció Tardos Mártonnak szavazott bizalmat. Az SZDSZ 1992-es kilátásai elemzők szerint nem tűntek a legjobbnak, Kéri László például úgy vélekedett, hogy az év elején a párt olyan nagy válságot élt át, hogy az ellenfelei már a nekrológot írták. Az SZDSZ belső válságára némileg gyógyírt jelentett az áprilisi SZDSZ-SZDSZ paktumként becézett megállapodás, amelyben a különböző platformok és ügyvivők állapodtak meg az alapelvekben. Tamás Gáspár Miklós szerint ezzel véget is ért az SZDSZ-ben a „rosszkedv tele”. A nyári hónapokban aztán elkezdődött a készülődés a szabad demokraták novemberben esedékes újabb küldöttgyűlésére, azaz a pártelnök megválasztására. A nyár folyamán megalakult az SZDSZ legfiatalabb

platformja, a Tölgyessy Pétert támogató Polgári Demokrata Kör.

Pető Iván a párt elnöke

Az SZDSZ küldöttgyűlése november 13-án kezdte meg a munkáját. Pető Iván a küldöttgyűlésen ismertetett programjának A sikeres SZDSZ címet adta, s kijelentette, hogy megosztott vezetésű párt nem lehet eredményes. Végül a küldöttgyűlés 525:292 arányban két évre Petőnek szavazott bizalmat. 1993. február 13-án a frakció Tardos helyett Kuncze Gábort választotta vezetőjének. Kuncze színre lépése még hónapokig foglalkoztatta a médiát. Neveztek „Pető-kreatúrának”, „bajszos népi pragmatikusnak”, ám tagadhatatlan, hogy egy sikeres és népszerű politikus került be ekkor a párt vezetésébe.

Van más, van jobb, van biztosabb

1993. május 29-én, az 1994-ben esedékes választások előtt egy esztendővel az SZDSZ rendkívüli küldöttgyűlést tartott, amelynek mondanivalóját a „Van más, van jobb, van biztosabb” jelmondat kiválóan tükrözi. A küldöttek döntöttek a pártelnök által már korábban is felvetett alapszabály-módosításról, valamint elfogadták a Liberális Internacionáléhoz való csatlakozási szándékot. Már 1992 július elsején az SZDSZ felvételt nyert az Európai Liberális, Demokrata és Reform Pártok Szövetségébe, majd 1993 júliusában a Liberális Internacionálé vezetősége is egyhangúlag megszavazta az SZDSZ csatlakozását a szervezethez.

Az 1994-es választásoktól 1998-ig

1994-es országgyűlési választások

Az 1994-es választásokkal teljesen új szakasz kezdődött az SZDSZ életében. Az a párt, amelyikről Bihari Mihály - mint politológus - korábban még azt írta, hogy talán sohasem válhat kormánypárttá Magyarországon, a valódi politikai hatalom közelébe került. 1994-ben a választópolgárok 19,74%-a (1 millió 65 ezer 899 polgár) támogatta szavazatával a szabad demokraták programját. Az SZDSZ 69 mandátumot (17,88%) szerezve ismét a második legnagyobb parlamenti párt lett.

Koalíció

A találgatások az esetleges koalíciót illetően már a választások éjszakáján megkezdődtek. „Az MSZP-nek mint győztes pártnak kell a tárgyalásokat kezdeményeznie az elkövetkezőkben. Nekünk pedig két lehetőségünk van: a koalíció vagy az ellenzéki pozíció, de szeretném hangsúlyozni, hogy ezzel az eredménnyel a koalíció nem kényszer” - mondta Pető Iván, s hozzátette, hogy szerinte az igazi koalíciónak azért lenne értelme, hogy az MSZP szimbolikusan is jelezze: másfajta módon akarja az országot kormányozni, mint elődje, és tudomásul vegye, hogy a parlamenti és a társadalmi többség nem azonos. A koalíció megkötését segítette a választópolgárok egyértelmű támogatása, valamint az ország nehéz gazdasági helyzete is, hiszen a válságból kivezető út megtalálása lett a koalíció legfontosabb feladata: s egyben a legnagyobb eredménye is.

Az MSZP egyértelmű felkérése és együttműködési szándéka nagyban megnövelte a koalíció esélyeit, s a szabad demokraták június 5-én tartott rendkívüli küldöttgyűlése 565:165 arányban megadta a felhatalmazást a tárgyalásokra. A koalíciós tárgyalások eredményét az SZDSZ újabb, június 23-i küldöttgyűlése értékelt, ahol az 593 szavazóból 479 egyetértett a koalícióval. Másnap megszületett a koalíciós megállapodás, majd rövidesen a kormányprogram.

Önkormányzati választások

Az 1994-es őszi önkormányzati választásokon a párt megőrizte pozícióit, s Demszky Gábort, Budapest népszerű főpolgármesterét újjáválasztották.

SZDSZ-es miniszterek

A választások után az SZDSZ kormányzó párt lett, s három tárca vezetésében vállalt szerepet: a Művelődési és Közoktatási Minisztérium élén Fodor Gábor, majd Magyar Bálint állt; a Belügyminisztériumot Kuncze Gábor, a Közlekedési, Hírközlési és Vízügyi Minisztériumot pedig Lotz Károly irányította az 1994 és 1998 közötti ciklusban. A párt

és az ország sikerei egyértelműen mutatják, hogy az SZDSZ nem döntött rosszul, amikor egy abszolút többséget szerzett párt mellett vállalta a koalíciót.

Kuncze Gábor a párt elnöke

1997 áprilisában Pető Iván bejelentette, hogy lemond az elnöki tisztségről. Utódját a május 24-i rendkívüli küldöttgyűlés választotta meg: Kuncze Gábor 490 igen, 13 nem és 1 tartózkodó szavazat mellett lett a szabad demokraták negyedik elnöke. Kuncze megválasztásakor a liberális értékek határozottabb képviselését, valamint az embereket érintő kérdések előtérbe állítását ígérte.

Liberális megoldás

A valódi történelmi eseménynek nevezhető november 16-i sikeres NATO-népszavazás után, amelyen a választópolgárok elsöprő többsége a csatlakozás mellett voksolt, 1997. november 22-23-án tartotta meg az SZDSZ újabb küldöttgyűlését. A „Történelmi feladat - liberális megoldás” jelmondat nevében megrendezett eseményen a küldöttek elfogadták a párt programtéziseit.

1998-2002

Ismét ellenzékben

1998-ban a négy évig kormányzó MSZP-SZDSZ-koalíció elveszítette a választásokat. Az SZDSZ az első fordulóban a listás szavazatok 7,88%-át szerezte meg (333.260 szavazat). Egyéniben a párt jelöltjei összesen 456.009 szavazatot szereztek (10,21%). A második fordulóban az egyéni jelöltekre 139.504 szavazat érkezett. A választási eredmények alapján a párt 24 mandátumhoz jutott a parlamentben (6,22%).

Göncz Árpád köztársasági elnök Orbán Viktort kérte fel kormányalakításra. A Fidesz-MDF-FKGP-kormány megalakult. 1998. május 24-én Kuncze Gábor és a párt ügyvivői testülete a választási vereséget elismerve lemondott. A június 20-i kongresszuson Magyar Bálintot, a Horn-kormány művelődési és közoktatási miniszterét választották meg a párt új elnökének.

Önkormányzati választások

A kormányváltás után a jobboldal az „egész pályás letámadás” politikáját hirdette meg. Ennek jegyében zajlottak le az őszi önkormányzati választások is. A jobboldal támadásai ellenére Demszky Gábor 373.969 (58,22%) szavazattal ismét megőrizte főpolgármesteri pozícióját. A baloldalnak sikerült többséget szerezni a Fővárosi Közgyűlésben is. Ezt követően sorozatos támadások érték a főváros vezetését. A kormány négy éven keresztül igyekezett szembeállítani a „gazdag fővárost” a „szegény vidékkel”, ezzel indokolva Budapest anyagi támogatásának nagymértékű csökkentését. A Fidesz-kormány döntése következtében, a megkezdett építkezést félbehagyva új helyszínen épült fel a Nemzeti Színház és felbontották a 4-es metró építésére korábban megkötött szerződést is. A fővároson kívül az SZDSZ jelöltjei még tizenöt településen szereztek meg önállóan a polgármesteri széket.

Aktív és konstruktív ellenzéki szerep

Az új kormány első két évében a története során legkisebb SZDSZ-frakció számos törvényjavaslatot nyújtott be, melyek közül azonban a jobboldali többség egyet sem fogadott el annak ellenére, hogy számos fontos, előremutató kezdeményezés volt köztük (területfejlesztés, magánnyugdíj-pénztárak stb.). A törvényjavaslatokon kívül is számos új témát vetettek fel az SZDSZ politikusai. Ezek közül az egyik a sorkatonaság eltörlésére vonatkozott. Az SZDSZ-nek végül 203.000 aláírást sikerült összegyűjtenie az erről szóló népszavazás kiírásához szükséges 50.000 helyett.

Ezzel párhuzamosan az SZDSZ-frakció támogatta a kormány javaslatainak 60%-át, ami minden mérce szerint megfelel a kormány által gyakran hiányolt konstruktív ellenzéki szerepnek.

A párt politikusainak aktivitása biztosította az SZDSZ állandó, önálló jelenlétét a politikai életben, ami tekintettel a három hetes ülésezésre és a kormánypárti képviselők gyakori „alákérdezésére”, jelentős teljesítmény. Még inkább jelentős az SZDSZ aktivitása, ha a koalíciós partnerek önállóságának fokozatos eltűnését is figyelembe vesszük.

Új Generáció

1999. október 30-án jött létre az SZDSZ Új Generáció nevű szervezete, amely két évvel később hivatalosan is a párt ifjúsági tagozatává vált. Fő céljuk tehetséges liberális fiatalok bevonása az SZDSZ-be. Újszerű akcióikkal hamar felhívták magukra a figyelmet. A 2002-es választásokon öt egyéni képviselőjelöltet állítottak, képviseltetik magukat a párt ügyvivői testületében, valamint az SZDSZ országgyűlési képviselőcsoportjában is.

"Köszönjük, elnök úr"

1990. augusztus 4-től 2000. augusztus 4-ig volt a Magyar Köztársaság elnöke Göncz Árpád, a Szabad Demokraták Szövetségének alapító tagja. Elnöksége tíz éve alatt végig a legnépszerűbb politikus volt az országban. Nem véletlenül mondta róla Szabad György, az Országgyűlés egykori elnöke: „Göncz Árpád egyik megtestesítője lett minden magyar demokratikus erő azon közös akaratának, hogy Magyarország szabad független, semmilyen külső erőnek alá nem vetett országgá váljék.” Utóda Mádl Ferenc lett.

Az „egyenlő távolság” politikája

Az SZDSZ 2000 decemberi küldöttgyűlése a párt elnökévé Demszky Gábort választotta. Az új vezetés meghirdette az „egyenlő távolság” politikáját. Ez azt jelentette, hogy az SZDSZ-nek olyan önálló liberális pólusként kell megjelennie a politikában, amely bármelyik demokratikus párttal hajlandó együttműködni. Végül ez a koncepció csupán időlegesen növelte az SZDSZ támogatottságát, és külső, illetve belső okok miatt az elképzelés megbukott.

A korszakváltás programja

A decemberi küldöttgyűlésen fogadták el a párt A korszakváltás programja című dokumentumát. A programon már az év eleji monori frakcióülés óta dolgozott egy neves szakértői csapat, amelyben vezető szerepet játszott többek között Csillag István, Magyar Bálint, Török Gábor, Békesi László, Csepeli György, Halmai Gábor és Ungár Klára. Feladatuk a párt hosszú távú programjának kidolgozása volt. Az új, átfogó koncepció világos jele annak, hogy az SZDSZ képes továbbgondolni a

rendszerátalakítás idején megszületett programját. A korszakváltás programja alapvetően liberális, a globalizáció pozitív hatásait kiemelő, az előttünk álló célokat és feladatokat pontosan megfogalmazó koncepció, amelyben olyan új, más pártok programjában akkor még nem szereplő elemek is helyet kapnak, mint az információs társadalom.

A legfontosabb cél a kormányváltás

Az SZDSZ- frakció 2001 októberében megszületett Honnan hová? című nyilatkozatában többek között a következő megállapítások szerepeltek: „Három év Fidesz-kormányzás elteltével Magyarország letért a rendszerátalakításkor választott útról. Megtorpanhat az ígéretes gazdasági fellendülés, rögzültek a gazdasági visszaesés éveiben kialakult szociális különbségek, új konfliktusok alakultak ki Magyarország külkapcsolataiban, az államilag szervezett korrupció következtében mára a politikai rendszer járatódott le. Ezzel a helyzettel kell szembenéznie a következő kormánynak, a jelenlegit felváltó országgyűlési többségnek.”

Alig fél évvel megválasztása után Demszky Gábor pártelnök lemondott. A 2001 júliusában megtartott küldöttgyűlés szimbolikus értelemben is a végét jelentette az „egyenlő távolság” stratégiájának. A párt elnöke ismét Kuncze Gábor lett. Az új vezetés által deklarált legfontosabb cél az Orbán-kormány leváltása lett. Ezt a célt az SZDSZ önállóan, de nem egyenlő távolságot tartva kívánja elérni, ahogy erre az elnök is utalt megjegyezve, hogy „nem hordok magamnál mérőszalagot”. A párt új vezetését és stratégiáját Demszky Gábor is támogatta.

Az új stratégia meghirdetése után számos elemző úgy gondolta, az SZDSZ nem önállóan, hanem a szocialistákkal együtt indul el a 2002-es választásokon. Fél évvel a választások előtt, 2001 szeptemberében azonban Kuncze Gábor bejelentette, hogy az SZDSZ mind a 176 egyéni körzetben önállóan indul és nem lesz közös MSZP-SZDSZ lista.

Még az őszi folyamán megkezdődött a felkészülés a kampányra, amelynek alapját a korábban már elfogadott A korszakváltás programja jelentette. A kampány középpontjában többek között az egészségügy reformja, az adócsökkentés, a kormányzati pénzek átlátható elköltése, az EU-csatlakozás, a sorkatonaság eltörlése és Magyar Bálint, valamint Horn Gábor javaslatára a diplomás minimálbér bevezetése állt.

Az SZDSZ története 2002 után

Másodszor is kormányon

A rendszerváltás óta még egyik kormánynak sem sikerült megőriznie hatalmát négy évnél tovább. Nem történt ez másképp a 2002. évi országgyűlési választásokon sem.

Az 1998-2002 közötti időszakban komoly változáson ment keresztül a hazai pártrendszer. A jobb- és a baloldalon is kiemelkedett egy-egy párt, amely nagyságrendekkel nagyobb támogatottságot élvez, mint a többi. Ez a folyamat jól tükröződött a választási eredményekben is. Az első fordulóban a választópolgárok 70%-a adta le szavazatát. Az SZDSZ egyéni jelöltjei 380.982 szavazatot kaptak (ezek közel fele budapesti, illetve pest megyei szavazat volt). Területi listán pedig 313.084 szavazatot kapott a párt, ami az összes érvényes szavazat 5,57%-a. Bár összességében ez az eredmény rosszabb volt, mint a négy évvel korábbi, de a 103. harmadik helyezés jól mutatta, hogy az MSZP és a Fidesz mögött az SZDSZ lehet a harmadik legerősebb erő az új országgyűlésben. Szintén fontos eredmény, hogy a MIÉP nem érte el a bekerüléshez szükséges 5%-ot. A két forduló alapján az SZDSZ húsz mandátumhoz jutott (4,92%).

Az SZDSZ történetében a választások két szempontból is fontosak voltak. Egyrészt, annak ellenére, hogy az előző négy évben támogatottsága alig haladta meg az országgyűlésbe jutáshoz szükséges 5 %-ot, a párt önállóan indulva is bejutott. Másrészt elérte 2001 nyarán kitűzött fő célját, a kormány leváltását.

A választási eredmények ismeretében már másnap megkezdődtek a tárgyalások az MSZP és az SZDSZ között, amelynek végén a párt négy minisztérium irányítását vette át. Kóródi Mária a környezetvédelmi és vízügyi, Magyar Bálint az oktatási, Csillag István a gazdasági, Kovács Kálmán pedig az informatikai minisztérium élére került.

A május végén megtartott küldöttgyűlésen elsöprő többséggel szavazták meg a határozati javaslatot, hogy az SZDSZ kössön koalíciós megállapodást az MSZP-vel. Az SZDSZ és az MSZP megkötötte a koalíciós szerződést. Az új kormány már az első hetekben hozzálátott a „száznapos program” végrehajtásához.

Az SZDSZ a kormányzás első évében sok mindent elért. Ígéretéhez híven a kormány bevezette a diplomás minimálbért, csökkentette az adókat, az EVA bevezetésével egyszerűsítette az adózási eljárást. 2005-ben megszűnik a sorkatonai szolgálat. Az SZDSZ javaslatára az országgyűlés enyhített a korábbi drogtörvényen. A közpénzek elköltésének átláthatósága érdekében az Igazságügyi Minisztérium elkészítette a korrupcióellenes törvényjavaslatot.

A gazdaság területén beruházásösztönző és vállalkozásfejlesztő programok indultak

be. A Sztráda-Expressz program keretében felgyorsulnak az autópályaépítések.

Az informatika és a távközlés területén a minisztérium támogatja az internetelérhetőség bővítését a hátrányos helyzetűek számára is, illetve adókedvezményeket biztosít a számítógépvásárlásokhoz. Ugyancsak az Informatikai és Hírközlési Minisztérium hirdette meg az Önkormányzatok a világhálón pályázatát az elektronikus demokrácia fejlesztése céljából.

Az oktatásban szintén komoly változások történtek. Az Országos Köznevelési Tanács függetlenségét helyreállították, és irányítása alá rendelték az oktatási jogok biztosát. A minisztérium kezdeményezte az oktatási törvény módosítását is. Bővítették a diákhitelre jogosultak körét, az iskolák felújítására pedig hitellehetőséget teremtettek. Az informatikai tudás elterjesztése céljából a sikeres vizsgázók számára ingyenes lesz a számítógépkezelői alapvizsga. A Sulinet Expressz program keretében a tanárok és a diákok juthatnak számítógéphez.

Az SZDSZ fontosnak tartja a környezettudatos viselkedést és a környezetszennyezés csökkentését. Ennek jegyében csatlakozott az ország a kyotoi egyezményhez, illetve készítette el a minisztérium a hulladékgazdálkodásról szóló programot. A Vásárhelyi-terv keretében pedig a tisztai gátakat erősítik meg.

Az esélyegyenlőség megteremtése céljából az Igazságügyi Minisztérium kidolgozta az antidiszkriminációs törvényjavaslatot és létrejött a Cigányügyi Tanács. A fogyatékosok helyzetének javítása céljából távmunkahelyek megteremtését támogatja a kormány.

Uniós tagságunknak nincs alternatívája

A hazánk előtt álló legfontosabb feladat az EU-csatlakozásra történő felkészülés. A sikeres csatlakozás érdekében az SZDSZ szorgalmazta az uniós támogatások fogadásához szükséges intézményrendszer kiépítését, valamint az esélyek javítását szolgáló gazdaságpolitikai stratégia megalkotását. Az SZDSZ vezette minisztériumok számos programot indítottak el az állampolgárok és szervezetek tájokoztatására, amelyek célja, hogy a jövő évi csatlakozáskor minél felkészültebbek legyünk. Szintén ebből a célból indult el februárban a párt Gondolkozz Európában! című népszerűsítő kampánya.

Önkormányzati választások

Az októberi önkormányzati választásokon Demszky Gáborra 348.534-en szavaztak (46,70%), így ismét a szabad demokrata politikus lett a főpolgármester. A fővárosi közgyűlésben az SZDSZ tizenhat mandátumot szerzett és a szocialistákkal közösen továbbra is irányítják Budapestet. Ezen kívül tíz megyében jutottak be az SZDSZ képviselői a megyei közgyűlésbe, valamint további huszonöt településen SZDSZ-es támogatású polgármestert választottak.

Tisztújító küldöttgyűlés

Az SZDSZ 2003. március 1-jén tartotta meg legutóbbi küldöttgyűlését, amelyen ismét Kuncze Gábort választották meg a párt elnökének 525 szavazattal. Kihívója, Bauer Tamás 176 szavazatot kapott. A küldöttgyűlésen részt vett és fel is szólalt Medgyessy Péter miniszterelnök is.

Szabó Miklós Szabadelvű Alapítvány

2004 elejétől működik a Szabó Miklós történészről, az SZDSZ alapító tagjáról és országgyűlési képviselőjéről elnevezett alapítvány. A Szabó Miklós Szabadelvű Alapítvány szellemi-ideológiai háttérintézményként kívánja támogatni a Szabad Demokraták Szövetségét, a magyar liberális pártot. Az alapítvány céljai között szerepel a liberalizmussal kapcsolatos ismeretek terjesztése, különös figyelemmel a liberális hálózat támogatására és továbbépítésére, illetve a fiatal korosztályok megszólítására. A Szabó Miklós Szabadelvű Alapítvány fontos szerepet tölt be a politikai képzés, oktatás területén is. A liberalizmus iránt érdeklődők számára különböző képzési programokat indít és kutatásokkal, háttérelmezésekkel támogatja a szabadelvű gondolkodás hazai fejlődését. A tanulmányok, közvélemény-kutatások célja, hogy jobban felmérje a liberalizmus itthoni helyzetét, valamint az ezzel többé-kevésbé kapcsolatos kérdéseket.

Európai parlamenti választások:

„aki a liberalizmust választja, magát választja”

Uniós csatlakozásunk, 2004. május 1. után teljes jogú tagként vehetett részt Magyarország is az ötévenként megtartott európai parlamenti választásokon. Az SZDSZ számára a választások igazi tétje a liberális értékek megerősödése a hazai és az európai politikában, hiszen ez egyben azt is jelenti, hogy a választók felhatalmazzák a liberálisokat eddigi politikájuk folytatására.

A fentiek jegyében indította el a politikai pártok közül elsőként, már január elején kampányát az SZDSZ. A számos új elemet - mint például az Akadémia mellett horgonyzó SZDSZ-hajó - felvonultató kampány középpontjába a heti kérdések

formájában megfogalmazott feladatok liberális megoldási javaslatai kerültek. Ezek közül is kiemelt figyelmet érdemel az adócsökkentés: a hosszú évek óta képviselt követelés új formában, a részletesen kidolgozott Liberális Adócsökkentés Programjaként (LAP) jelent meg. A konzervatív és szocialista pártok támogatását megcélzó Adóchartát pedig az SZDSZ képviselőitől néhány méterre állva ugyan, de Draskovics Tibor pénzügyminiszter is elfogadta.

Az SZDSZ választási listájának első helyére Demszky Gábor került, aki évtizedes tapasztalattal rendelkezik az Európai Régiók Bizottságában és 2004 elejétől az Európai Fővárosok Szövetségének elnöke is egyben. A második helyen Szent-Iványi István, a párt külügyi szakértője és csatlakozásunk óta az EP rendes tagja, a harmadik helyen pedig az unió romaügyi tanácsadója, Mohácsi Viktória állt. A képviselőjelöltek által is képviselt további liberális célok között szerepelt a városok problémáinak európai szinten történő megoldása és támogatásuk növelésének kezdeményezése, az új tagállamokat érintő szabad munkaerő-áramlás elé állított korlátozások lebontása. Az utóbbi kérdésben egyébként, éppen az európai liberálisok közös fellépésének köszönhetően oldotta fel több állam ilyen irányú szankcióit.

A választások egyik fontos kérdése volt az elfogadás előtt álló európai alkotmány szövege, amellyel kapcsolatban az egyik legnagyobb vita a zsidó-keresztény hagyományokra tett utalás körül bontakozott ki. A magyar liberális párt leszögezte, hogy sok más európai politikai erővel egyezően és korábbi álláspontjának megfelelően továbbra sem támogatja, hogy bármilyen világnézetre utaló megjegyzés szerepeljen az alkotmány szövegében, és ezt kívánja képviselni az Európai Parlamentben is.

Külön említést érdemel a liberális kampány hangneme. A liberális párt kezdettől fogva arról kívánt beszélni, hogy mit kíván képviselni az unióban. A negatív kampány megelőzése céljából állította össze az SZDSZ a választási etikai kódexet. Sajnálatos módon a szocialisták és a konzervatívok az egymásra mutogató kampányt tartották célravezetőnek, megsértve ezzel az általuk is elfogadott alapelveket.

A június 13-án tartott választáson az SZDSZ 237.908 szavazattal, az összes voks 7,74% -át megszerezve két képviselői helyhez jutott. Az előzetes várakozásokat is felülmúló szereplés eredményeként Demszky Gábor és Szent-Iványi István kapott helyet az Európai Parlament harmadik legerősebb frakciójában. 2004 őszén a főpolgármester megvált EP-képviselői mandátumától, helyére Mohácsi Viktória került.

Medgyessy helyett Gyurcsány -változás a kormány élén

Az európai parlamenti választáson rendkívül rosszul szerepelt szocialisták vereségük okaként a szinte láthatatlan, leginkább negatív elemeket használó kampányt nevezték meg. Rövid időn belül felmerült Kovács László pártelnök és Medgyessy Péter miniszterelnök személyes felelősségének kérdése is.

A koalíciós pártok kapcsolata augusztusban vált feszültté, miután a miniszterelnök, a szocialisták hosszú ideje tartó nyomására, bejelentette a liberális gazdasági miniszter menesztését. Bár az SZDSZ vezetői továbbra is elleneztek a változtatást, a kormányfő - egyébként különösebb indoklás nélkül - kitartott elképzelése mellett. Ebben a helyzetben a liberálisok jelezték: megvonják bizalmukat a kormányfőtől. A szocialista kormányfő támogatása helyett az MSZP megvált pártelnökétől és rendkívüli kongresszusán Gyurcsány Ferencet választotta miniszterelnök-jelöltté.

A szocialisták nem indokolták a gazdasági miniszter leváltásának szándékát, annál több érvet említett Kuncze Gábor a miniszter maradása mellett: a Gazdasági és Közlekedési Minisztérium vezetői és munkatársai, az előző kormány gyakorlatával szakító, világos, áttekinthető és számonkérhető rendszereket építettek ki az elmúlt két esztendőben, aminek eredményeként valódi versenyhelyzetben, a szakmai és politikai nyilvánosság előtt nyerték el az állami megbízásokat az autópályaépítő cégek. Az átláthatóság és a törvényesség követelményének betartása mellett komoly szakmai eredmény is fűződik a liberális irányítású minisztériumhoz: a ciklus első két évében több elkészült autópályaszakaszt adtak át, mint a 1998 és 2002 között összesen. Megtörtént az M5-ös autópálya kivásárlása és ezzel együtt lehetővé vált továbbépítése egészen az országhatárig. Az országban jelenleg soha nem látott mértékben, tizenhét helyen folyik autópályaépítés, illetve ehhez kapcsolódóan hidak építése. Nőtt a külföldről érkező befektetések összege is, amíg 2002-ben mintegy 2 milliárd dollár működőtőke érkezett az országba, 2004-ben ez az összeg már elérte a 3,5 milliárd dollárt. Megszülettek a gazdaság összes területére vonatkozó hosszú távra szóló koncepciók. Elkészült többek között a versenyképesség javításának, az adóreformnak, illetve a kis- és középvállalkozások fejlesztésének stratégiája. Csillag István az új kormányban már nem kapott megbízást, helyét a liberális jelölt Kóka János vette át. Csillag István az SZDSZ Gazdasági Kabinetjének vezetőjeként segíti a liberálisokat.

Az új kormányprogram összeállításában mindkét párt szerepet vállalt. A dokumentumba bekerültek a liberálisok főbb követelései, így többek között az állami újraelosztás mértékének csökkentése, az adócsökkentés folytatása és a szociálpolitikában a rászorultság elvének érvényesítése. A program hangsúlyos eleme az önkormányzatok támogatásának növelése, valamint a főváros mellett a vidék és ezen belül különösen a falvak helyzetének javítása. A liberális követelésnek megfelelően az új kormány is elkötelezi magát a felsőoktatási reform mellett és külön pontban tesz hitet a demokratikus intézményrendszer és a jogállam mellett. A kormányprogram természetesen vállalható kompromisszumok végeredménye, ami azonban nem jelenti, hogy nincsenek véleménykülönbségek a kormánypártok között, például az egészségügyi reform megvalósítását illetően.

Egy megvalósult liberális célkitűzés: megszűnt a sorkötelezettség

Az SZDSZ 2000 elején népi kezdeményezéshez gyűjtött aláírásokat. Két hónap alatt összegyűlt 203 ezer aláírás, amelyből az OVB mintegy 150 ezret formailag is hitelesnek talált, így a parlament kénytelen volt napirendjére tűzni a sorkötelezettség megszüntetésének javaslatát.

„Jelenleg két hadsereget tart fenn az ország. Az egyik hadsereg a sorozott katonákat használja, egy meglehetősen gyenge és elégtelen kiképzés keretében, kilenc hónapon keresztül foglalkoztatja őket, ugyanakkor a valódi katonai feladatokra, a NATO-n belüli feladatok végrehajtására egy másik hadsereget kell fenntartanunk - az sincs még kész, az is fejlődés alatt van, és az is csak részben hasznosítható.” -mondta Mécs Imre az országgyűlésben a liberális kezdeményezés indoklásakor.

Az Országgyűlés 2000. június 19-én határozást vitát tartott, majd egy nappal később döntött: a liberális frakció kivételével az összes politikai erő nemmel vagy tartózkodással utasította el az SZDSZ kezdeményezését.

Az elutasítás ellenére továbbra is szerepelt a követelés az SZDSZ választási programjában. Bár 2000 óta érdemben nem történt változás a honvédség helyzetében, a kormányváltás után immár a szocialisták és konzervatívok is elfogadták a liberális javaslatot, rövid vita után megszületett a döntés. Az Országgyűlés 2004 novemberében módosította az alkotmányt a sorkötelezettség eltörlésével kapcsolatban. A kétharmados többséget igénylő javaslatot 335 igennel, 7 ellenében, 4 tartózkodás mellett fogadták el.

„Nemmel, jó lelkiismerettel” - kettős népszavazás

2004 második felének meghatározó eseménye volt a december 5-i kettős népszavazás. A határon túli magyar nemzetiségűek kettős állampolgársága ügyében a Magyarok Világszövetsége, a kórházak, egészségügyi közszolgáltató intézmények állami, önkormányzati tulajdonban maradása érdekében pedig, a Munkáspárt indított kezdeményezést, amihez a Fidesz is csatlakozott. A referendum eredménye mindkét esetben kötelezte volna az Országgyűlést.

Az SZDSZ nem kívánta befolyásolni a közvéleményt a kettős állampolgárság kérdésében. A liberálisok álláspontja szerint a Magyarok Világszövetsége kezdeményezése rosszul megfogalmazott kérdés, amelyre nem lehet a határainkon kívül élő magyarok problémáit megnyugtató módon kezelő választ adni. December 5-én, akármilyen is a végeredmény a kettős állampolgárság ügyében, a határon túli magyarok lesznek a döntés vesztesei.

A párton belül teljes egység volt ugyanakkor a magántőke bevonását megtiltó

kezdeményezés elutasításában és az SZDSZ kampánya is erre a kérdésre koncentrált. A liberálisok megítélése szerint a feltett kérdés, amennyiben elnyerte volna a kívánt mértékű támogatottságot, a régi szocialista rendszer irányába mozdítja a hazai egészségügy egészét, és ezen belül olyan területeken teszi szükségessé a szabályozás teljes megváltoztatását, mint a már teljes mértékben magánosított és jól működő patikai és háziorvosi hálózat, vagy a részben privatizált betegszállítás. A privatizáció helye, illetve az állam szerepének kijelölése már a konzervatívok tavaszi aláírásgyűjtése óta napirenden volt. Az évtizedek óta gondokkal küzdő ágazat problémáinak megoldását tisztán állami forrásból egyik kormány sem volt képes megoldani. Éppen a hiányzó fejlesztési források biztosítása érdekében döntött úgy az elmúlt időszakban több önkormányzat is, hogy magántőkéket von be az általa fenntartott intézmény működtetésébe. Ezt az utat választotta az országban elsőként a fideszes vezetésű Körmeny, illetve Siklós önkormányzata, amelyben a szocialista, fideszes és SZDSZ-es képviselők határoztak a privatizáció mellett.

A liberális kampány keretében az interneten lehetett szavazni a párt által feltett kérdésekre, valamint az egészségügyi reformról szóló vitára hívta ki Kuncze Gábor Orbán Viktort.

A népszavazás napján a választók 62%-a otthon maradt, a szavazók 34,99%-a, 1.034.640 fő támogatta a magántőke bevonását az egészségügybe. A kezdeményezés mindkét kérdésben eredménytelen lett.